

Издави сваке
недеље.

ЗА СВЕ СРПСКЕ КРА-
ЈЕВЕ СТАЈЕ НА ГОД.
60 ГР. ИЛИ 6 ФОР. НА
ПО ГОД. 30 ГР. ИЛИ
3 ФОР. НА ТРИ МЕС.
15 ГР. ИЛИ 1 ФОР. И
50 НОВ.

ПРЕТИДАТА СЕ ШАЉЕ
НАПРЕД УРЕДНИШТВУ.
УРЕДНИШТВО ЈЕ У БО-
ГОСЛОВИЈИ.

СИОН

НЕИЗДАЈЕНА ПИСМА ОД
ПЕРЕДОВНИХ ДОПИС-
НИКА НЕ ПРИМАЈУ СЕ.

ЛИСТ ЗА СВЕШТЕНИКЕ, ВАСПИТАТЕЉЕ И РОДИТЕЉЕ.

Издаје и уређује проф. богосл. архим. Нестор.

Материјализам под сенком науке.

(СВРШЕТАК).

После овог кратког прегледа слабих страна материјализма, требало би изнети на супрот учење хришћанско, те показати противницима његовим како се лако и потпуно у њему решавају сва она питања, која тако разноврсно решава материјалистички недаљновидни ум и којим ни један аутор није могао да задовољи ни себе самог, а то ли паметне и језгровите мислиоце; но почем се овим бројем завршује ова година, то да не би овај кратки преглед остао не завршен, наумисмо, да га завршимо сад једним лепим говором знаменитог човека, кога не могу не поштовати и сами противници Хришћанства, а на име са говором Наполеона I. „о Божанству Исуса Христа“, што се десило на острву Св. Јелене, кад он беше у заточењу, и кад га је један присни пријатељ изазвао да о томе реч поведе. Ево тог Наполеоновог говора од речи до речи:

„Ја познајем људе и њихову природу; али вам отворено говорим, г. ђенерале, да Исус Христос није тек просто човек. Полетарци налазе неку сличност међу Христом и међу онима, који су подигли државе или основали друге религије. Но

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

то не постоји! између Хришћанства и ма какве друге религије разлика је таква, као што је разлика међу небом и земљом.“

„Сваки ће решити ово питање тако исто као што га решавам и ја сад, ако само има истински поглед на ствари и добро проучи људе. Ко од нас, ђенерале, — размишљајући о различним религијама и веровањима — не би могао рећи у очи њиховим оснивачима: не, ви нисте богови, нисте избраници божји; ви немате овлашћења с неба. Ви сте слепљени од те исте земље од које и сви остали самртни. Ви имате све страсти и пороке и то тако очигледне да би требало и њих обожавати заједно с вама. Ваши храмови и ваши жречеви зар не исказују на сваком кораку ваше порекло? Морске басне и трули идоли — ево ваша религија и ваши богови! А је ли могуће све ово упоредити Хришћанству? Никако! Ја видим у Ликургу, Нумију, Конфунцију и Мухамеду доста добре законодавце, али не видим да има код њих ма што из чега би се могла видети њихова божанственост; па и они сами нису смели то о себи рећи. Они су први у своје време исто тако као што сам био и ја. Ништа нема код њих што би исказивало у њима нека виша божанска суштства; напротив ја видим да они у многим одношајима наличе на мене, као што личим и ја на њи. Ми смо сродни. Слабости и заблуде њихове зближавају их са мном и са свима људима на овој земљи.

„Са свим друго нешто ја видим и налазим код Исуса Христа. Све што он има и све са чим влада, саставља за ме предмет дивљења! Његов ум куд и камо превишава мој ум; пред његовом *вољом* ја се клањам. Између њега и ма кога другог на овоме свету ја не могу да нађем никаквог упоређења, То је неко особито суштство! Његово рођење, његов живот, његова смрт, дубљина његова учења у коме видиш најтежа питања и у исто време диван одговор на њих, његова власт, његова радња у течају толиких векова и царства, — све је

то за мене чудо које ме све више и више увлачи у дубљину размишљања из којих не могу да изађем, тајна која је овде за мене тако очигледна да је ја немогу да опровргнем, но не могу ни да је изјасним. Код њега ја невидим ништа што видим код обичних па и највећих овоземаљских самртника.

„Ви спомињете Тесара и Александра, њихову победу и њихов ентузијазам, који су они умели запалити у срцима својих војника те да иду на далеко у бој и одсудну и страшну битку; но не треба губити из вида да је овде главну улогу играла војена дисциплина, надмоћност једног ђенија над другим, који је умео распалити онај ентузијазам код својих војника. Па ипак колико трајаше та власт Тесарева? Докле ли се одржа такав јентузијазам војника наспрам Александра? Они умедоше распалити светину у једноме дану, сахату кад умедоше вешто распоредити битку и кад чести случај помагаше да одрже победу. А кад би они проиграли битку, шта мислите, зар не би одма престао и тај ентузијазам војника наспрам њих? Кажите ми, како стоји данас Тесар и Александар са својим војничким упливом? Продужавали се он и данас кад њих већ нема на земљи? И где је међу нама тај вођа, који би умрљо, но који би и по смрти продужавао победе средством својих верни који га и по смрти не заборавише? Где је тај, који може имати војника без плате, без награде у овоме свету и који би могао једном само љубави задахнути их да трпе и преносе све муке и невоље за њега? Тело Тјурени још се није ни оладило а већ су чете његове скинуле своје заставе пред Монтекукули. А моје чете? Моје чете заборавише ме још за живота, исто тако бао што учини и батаргенска војска с Анибалом! Ето каква ти је власт код нас — великих људи! Једна проиграна битка изврће нам престоле и одузимље од нас све другове. Христос имађаше само једног Јуду, но колико сам их ја имао и видео ово себе!!...

„Напоследку ево још један јак доказ за мене: не би било ни Бога на небу, кад би један прост човек могао из-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

мислити и извршити с потпуним успехом такву исполинску намеру, да присвоји себи име божије и заслужи оно поштовање које једином Богу приличи. То је тек могао учинити Исус. Он једини могао је сам о себи рећи и потврдити равнодушно — да је Бог, и то Бог у најопширнијем значају ове речи. Историја не износи нам на углед друго које лице, које би у таквом неограниченом значају приписивало себи име Бога. Да, он једини сазида за себе храм али не од камења већ од људи! . . . И што је још чудо, које превисава сва чудеса на земљи! Он тражи да га људи љубе, т. ј. тражи оно, што је најтеже наћи на овоме свету па и опет налази! Њега љубе, и то не привидно, већ истински и потпуно! Ево шта ме још јаче уверава о његовом Божанству. Александар, Ћесар, Анибал — неимахџаху тога успеха. Они покорише цео свет али не могоше наћи ни једнога правог друга. Ја сам, може бити, један у данашњем времену, који љубим Анибала, Ћесара, Александра. До душе ми љубимо децу своју; но да ли бар наша деца љубе нас правом љубави? Зар и међу њима нема и сувише неблагодарних? Ваша деца, да ли вас љубе, ђенерале? Ја знам да ви њих љубите но да ли сте уверени у њиховој узајамности?

„Христос проповеда . . . и сви нараштаји везују се за њ најтеснијом и најближом везом крвног сродства и јединством које је светије од свачега другога. Сви они, који у њега искрено верују, осећају према њему такву љубав, коју ни време — овај највећи истребљач свега — није у стању да ослаби ни да прекине. Мене, као Наполеона, то највише зачуђава, јер ја често размишљам о томе. И ово је оно, што ми очито доказује да је Христос — Бог.

„И мене је запајао усклик гомиле, која је умирала за ме. Но сачувај Боже да бих ја учинио какво сравњење међу ускликом мојих војника и љубави хришћанском, које је тако различито као што су различити и узроци њихови. Ја сам морао свуда лично да се јавим, да погледом мојим намагне-

твизирам, да подвижнем и одсечну реч изустим, па тек да распалим свети огањ у срцима мојих последника. И заиста ја имам ту тајну те магичке снаге која узвишава и буди душе; но ја не бејам у стању да ову предам у наследство ни једноме. Ни један од мојих ђенерала не прими је од мене нити је усвоји, — с тога ја нити сам имао нити имам снаге да овековим моје име и љубав на спреам мене у срцима људи.

„А сад, кад сам на острову св. Јелене... кад сам привезан и прикован за ове зидане, — ко се бије и ко побеђава државе за мене? Ко тражи да му пружим руку милости у овој бедноћи мојој? Да ли се ко сећа и да ли помишља ко о мени у Јевропи? Где је тај што је био и остао мени веран? Камо сада мојих другова, мојих пријатеља? Да, вас два три, — нека буде дуговечна верност ваша, — вас два три сачувствујете моме изгнању и делите тугу са мном.“

Овде се промени глас Императора. Ироничка меланколија и дубока туга завлада њиме, те у том правцу настави даље: „Јест, моје биће сјајило је пуним сјајем круне и врховне власти, а ваше, ђенералу, одбијало је тај сјај, као што кубе инвалидских здања, обија од себе зраке сунца. . Но околности изменише се. . . На оружју рђа, злато се излизало. Буица беда и невоља, која се излива надамном сваког боговетног дана, односи ми већ и последњу честицу моје славе. Ми нисмо ништа друго, ђенерале, до олово и мало још тек пак ћу ја бити земља.

„Таква је судба великих људи — Ђесара и Александра! Нас заборављају! Имена великих завојевача као и име императора Наполеона, биће тек предметом школе. Наши радови изаћи ће на суд каквога педанта, који ће нас хвалити или кудити! Још један тренутак — па у том ти је сва судба моја. ! Измучен оваквом олигаркијом, ја ћу умрети пре рока и времена а мој труп биће спуштен у земљу да послужи за храну црвићима. Ево шта данас — сутра очекује великога Наполеона. Какав је бездан између моје грдне слабостиње и вечним царством Христа, кога проповедају, љубе, обожавају у свој ва-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

сионии!? Он умре, но сме ли се то назвати смрћу? Није ли то напротив живот вечни? Таква је смрт Христова! Таква је смрт Бога!“

Император ућута. Но кад и ђенерал не хте на то рећи ни једне, Наполеон додаде: „ако ви и после овог нисте могли разумети да је Исус Христос прави Бог, онда сам ја грдно погрешно што сам вас наименовао ђенералом!?“

Домаћи живот старих Хришћана.

(СВРШЕТАК)

Даље међу нама и Питагорејцима велика је разлика: „они нису хтели јести нека извесна јела с тога, што по лажном учењу о сеоби духа, држаху, да душа прелази из једнога тела у друго; они велим бојаше се убит какво живинче, да не би како убили и појели своје другове и децу; а ми напротив умереношћу нашом идемо на то, да обуздамо и покоримо тело, у тој мисли, да удавимо похоте тела . . . да оно буде мртво за блуд, нечистоту, зле жеље и лакомство.“ Та борба с телом била је поганицима загоњетка, и они се смејаше онима, који се строго уздржаваше и себе прегореваше. Тако је Лукијан називао Хришћане „људима, који ходе с подигнутом главом и бледим лицем;“ у опште неверни приписиваху тај појав ропској нарави њиховој и страху од смрти, која је непрестано над главама њиховим висила. Св. Василије велики обара ту науку њихову овим речима: „друге врлине показују се по већој чести тајно и не упадају јако у очи, а умереност, ма где била, даје се одма приметити. Јер као што добар и снажан састав особито доликује јунаку и војнику, тако приличи слабо тело и бледо лице (плод уздржања) Хришћанину, јер показује, да је он прави војник Христов; који може и при свој слабости свога тела победити непријатеља и показати своју вештину у борби за дело страха божја и добродетељи. Један поглед на таквог човека дира у срце; кад ми н. пр. видимо, како се он умерено користи предметима, па и најнужнијима; како плаћа дуг свој природи — не без сажаљења, како жали за временом, што га на то троши, и брзо устаје од трпезе и иза ручка, да може што пре опет добро чинити.“ После ужине први Хришћани или су ишли на свој посао,

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

пли су чинили дела милости, походили болне и за веру у тавници лежећи уз свесрдну молитву.

У вече скупе се Хришћани око вечерње трпезе с онаквом побожношћу, с каквом су и ручали. Знатно је ово, св. Кипријан пише о томе Донату: „Чим свој обични посао свршимо, жеља нам се породи, да и остатак дана, који се заједно са сунцем к западу клони, весело проведемо, јер и само вече не треба да је без небесне насладе. Докле умерено вечераш, нек се разлежу псалми, и како ти добро тубиш, и леп глас имаш, то га по обичају употреби. Ти много боље гостиш твоје пријатеље, кад они чују од тебе што паметно, и при том их веселиш светим појањем.“ Кад се свећа упали, онда се крстише и молише; крстом крстише Хришћани и себе и постељу своју, кад у њу лећи хтедоше. Око по ноћи пробуде се и стану на молитву; удиљ их први петли будише и они радо ђипаше с постеље. У апостолским уставима стоји: „свршујте молитву кад петли запоју, јер онај час јављају, да наступа дан, кад се дела светлости свршавати имају.“ Ако би когод хтео рећи, да је то наређено за свеопште богослужење цркве, то нек зна, да је сама црква проштравала верујуће, да кад несу могли бити на опште народној богомољи, код својих се кућа Богу моле. Чујмо шта о том говори Златоуста Хришћанима свога времена: „ноћ неје одређена са свим на то, да се у спавању проведе и предежи. О томе сведоче разне класе људи и радина, морнара и трговаца. Подобно цркви устај и ти око поноћи, погледај читаву војску звезда, дубоку тишину и свуда царујући мир. Надивисе чудесима Творчевим. Тад је твоја душа чистија, слободнија и осетљивија, и може појмити и оно, што је узвишено и од земље удаљено. Мрак и дубоко ћутање помажу много унутрашњој њеној смерности. Ако ти тада посмотриш небесни свод с безбројним светилима, разматрајући мудрост Свевишњег, осетићеш неисказано задовољство. Бог чује твоје ноћне молитве, кад ти место покоја уздишеш и плачеш.

Што се тиче кроја хришћанских домова и домаћих ствари, нема ништа особитог, што би се одликовало од тадашњег обичаја. Јадни и сиромашни задовољавао се простим поретком своје икономије, док је међу тим богаташ и отменије пунио своју кућу украсима и скупоценостима, у колико то не би противно било правилима хришћанског живота. Но што се не би ма и у ком случају слагало са чувством и обичајем Хришћана, одма би се из куће удалило. Овамо спадају поганички кипови и срамне слике из митологије, о којима пише Климента александар: „ми не смемо ни гледати гадне слике, а

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

камо ли да их у својим одајама вешамо; иначе самим гледањем чини се прељуба.“ Место којекаквих слика држаху они изодајно хришћанске ликове и св. крст. Ако су кад кад и имали Хришћани слике из митолођије у кућама својим, то држаше само зато, да њима представе какву хришћанску истину. Богати Хришћанин одликовао се од поганика особито тим, што се клонио раскошиа, што се опет рађа од прекомерног и бескорисног хвалисања. Тако се осуђивала и тежња за скупоценим украсом у кућама оних људи, који су сиромашнијег стања били. Како о том мислише први Хришћани види се доста из писма Клименте алекс. који вели: „употребљавање златних, сребрних, са драгим камењем окићених судова неје корисно с тога, што ти судови само заслепљују очи... Злато и сребро спојено је са завишћу, и превазилази нужду и расходе поседиоца. Само је пуста слава и раскошност — имати судове од кристала или особито израђеног стакла; њих наш закон и обичај одбацује. Столице, таџири, чиније и други посталски намештај од сребра, треношци од кедровог дрвета, слонова кост, постеље са сребрним ногама или од слонове кости са застирачем од свиле и кадифе показују развезени и женски карактер, и зато треба, да их Хришћани одбаце. Јер како би иначе они дошли на ту мисао, да се треба гордости клонити по науци свога Спаситеља, који вели: „продај све што имаш, и подај сиротињи, па пођи за мном? Пођи дакле за Господом и клони се високоумља и раскошности, и набављај оно што је праведно и добро и што ти се одузети не може — веру у Бога, исповедање имена Господњег, који је пострадао за тебе, и добротинство твоме брату. Зар нож не може добро да сече, ако му неје држак од слонове кости или од сребра? Ил зар се не можемо добро умити из обичне земљане умиваонице, ако неје од сребра? Зар трпеза не може одржати јела наша, и пиће, ако нема сребрних ногу или столица од слонове кости? Или зар свећњак мање даје светлости, ако га је дончар правио а не златар? Зар не може човек добро и спокојно спавати на постељи обичној, ако неје од слонове кости; на козијој кожи, као и на кадифи или финикијским веленцима? Опомените се Хришћани, да је Христос при својој тајној вечери обичну трпезу имао, а у пустињи заповедио је ученицима својим, да на траву поседају. Он опра ноге својим ученицима — не скупоценом водом; он се напи воде, што ју је Самарјанка у земљаном крчагу носила, и без златне чаше, да угаси своју жеђ, јер је гледао на корист и значај ствари, а не на њен сувишни украс“. Да би избегли богатства у жељи да својим благом

потпомогну сиротињу и нужну браћу, Хришћани се уздржаваше од свега сувишног, јер сувишак делише беднима и убогима, док се они само на нужно ограничише. Тако је цело домаће имање св. мученика Инда и Домна у оно доба, кад су их за веру под стражу ставили, састојало се из две сламне асуре, прострте по земљи, што им постеља би, из земљаних судова, фењера и мале дрвене кутије, у којој су по обичају ондашњег времена добивене св. даре кући носили. Све су друго ти некад богати људи употребили за потпору сиромашних.

Стари Хришћани ма да су побожно живели, опет су кад кад учествовали у скромним и пријатним забавама, да се тако и духовно и телесно оснаже.

Црква је непрестано стражарила и пазила на меру и својства забава, на старала се да верне одврати од таквих увесељења, која су штетна била по чистоту вере и поштења.

У реду увесељења тадашњег друштва на првом месту стајала су позоришта. Св. Јустин философ, мученик, Тацијан и Тертулијан уверавају, да први Хришћани несу ишли у позоришта. „Наши, пише Тертулијан, не учествују у распуштеним позоришним играма ни речма ни слухом“. Тим су Хришћани навукли велику мрзост поганика на себе. Поганик Цецилије у писму на Минуција Феликса говори: „ви који увек мудрујете клоните се и од најпоштенијих забава, ви не гледите на позоришта, нит идете за литијама, и без вас држе се части и гозбе.“ На то му одговара Минуције: „Ми, које можеш познати по нашој нарави, или по нашој стидљивости и чистоти с правом избегавамо рђава ваша увесељења, ваш пусти раскош и ваша позоришта, која су као што знамо сујеверним начином постада, и којих су преваре и саблазни достојни осуђења... Јер безумне распуштености на позорници, несу ништа мање од онога, што се по-тајно украде. Час глумац чини прељубу, час жениподобни представљач излази као љубазник, а све то зажиже огањ нечисте љубави у срцу гледаоца.“ И тај шкодљиви утисак, о ком Минуције Феликс говори, неје трајао само онај тренутак, но је постао почетак тројног и силног узбуђења чувствености. У том је лежао нови узрок, с кога је старина Хришћанства осуђивала поганичка позоришта. Да ни је остало што бесчасно или срамно, пита Климента Александријски, што се на позорници неје представило? Зар се тамо не говоре такве бесмислице и непристојне речи, којима шаловичина народ на смеј натера? И они, који се тим увесељавају задржаше у души и памети својој такве представе и код својих кућа.“ Вла-

жени Августин у својој „Исповеди“ неје нашао доста речи, којима би нацртати могао шкодљиви утисак, што га је позориште на њега учинило, док се сам неје обратио и своје једноверне склањати од подобних опасности отпочео. Ту шкодљиву страну позоришта врло живо слика Лактанције: „Ја не знам, пише он, где је већа наравствена поквареност — на позорници, или на позорници света? Глумци говоре у својим стиховима о љубави.... И што су красноречивији они, који измишљају подобну лудост, тим већма хвале им лепоту језика. Жалосне игре представљају смртоносне ударе, и под покривалом игре упознају их са гадним преступима. А шта да кажем о глумцима, којих се вештина састоји у том, да што боље повреде морал? Песмама својим уче они свему неваљалом, и показују како треба да се то у самом делу оствари, што они завију у шалу. Шта ће радити младићи и девојке, кад виде, да се такове ствари без стида представљају, и како сви на њих пажљиво гледе? Тим млади људи сазнаду, да могу и они то чинити, те пођу за рђавим делима, која су на позорници видели. Сваки бира начин, који ком сполу приличи, и смешећи се одобрава га тако, да се пороком отпочне гњездити у срцу му, и он се сваки пут поврати из позоришта кући све горн и покваренији. И не само младићи и дечница, који не треба да се тако рано упознаду с пороком, но поред њих кваре се и старији, који би се имали стидити греха.“

При свем том било је људи и то не мало, који су посету позоришта бранили. Против таквих људи устаје св. Златоуста овим речма: „Шта ми говориш: ја не гледам то из похотљивости? Чим ћеш то доказати? Јед твоје тело од камена или гвожђа? Ти си у човечије тело обучен, које се пре страшћу распали, него ватра сламом. Па шта дакле да кажем о позоршту? Често се деси, да ми дођемо у неприлику, кад се само на пијаци са женским сусретнемо; а ти седиш на повишем месту, испитујеш велико кретање страсти, гледаш женску с распуштеним власима, како се телом по вољи окреће, како је сјајно одевена, њежна и привлачећа, како се овамо и онамо клања, да се свима допадне; па можеш ли рећи, да те се она нимало није коснула? Може бити да је баш у ствари твоје тело и опет ведим од камена или гвожђа? Зар ти ниси чуо шта Соломон вели: „може ли ко огањ метнути у недра, а да кошуље не запади? или ходити по жеравици, а не опећи табана? Тако је нечист и онај, који иде мени туђој... О да непристојног дела! Лав, курјак и други дивљи зверови бегају од ловца, кад их стрела његова хоће земљи да обори; а човек одарени умом, кад

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

се рани иде за оним, који му рану зададе, да још у том налази увесељење!“ „Немојте говорити, вели исти црквени учитељ, да је све што се на позорници збива сама шала и проста позоришна представа, јер је таква шала и таква представа многога већ упропастила и преступником учинила.“ Из овога је дакле јасно од куд се св. црква одма с почетка изјаснила против позоришта и против свију који у њему учествоваше или играше. У апостолским установама стоји: „ко је одан позоришту или његовим представама, тај или нека се тога окане или не ће бити крштен.“ Који би пак после крштења ишао у позориште, потпао би строгој црквеној казни, која би најпосле за собом повукла и одлучење од цркве. Св. Златоуста сведочи о том говорећи: „ко се од вас усуди после ове забране моје отићи у позориште, тога ја више нећу примити у ову цркву, нит ћу му дати св. тајне, нит ћу допустити, да се дотакне св. престола, но као што пастири одлучују болесне овце од здравих, да се и ове не заразе, тако ћу чинити и ја...“

Што су стари оцеви и учитељи говорили о позоришту, то се односило и на играње, против ког је још Тертулијан викао, а Амвросије назвао га је гробом невиности и кртином стидљивости. Св. Кирил Јерусалимски одговара своје слушатеље од играња овим речма: „Избегавај играње женароша, где ничега другога нема, осим уснањености и глупости.“ Св. Амвросије допустио је својима разне невинне игре и забаве, но за играње говори: „поредак неје као што треба и близу је саблазни, кад се забава заврши игранком. По мом мњењу треба да се све бојје девојке клоне далеко од тога.“ Лаодикијски сабор донео је ово правило: „не приличи Хришћанима, који долазе у сватове, да играју и скачу; они треба напротив да скромно и поштено вечерају, као што то изискује закон, кога исповедају.“ Св. Златоуста пита: „мора ли се баш играти? Нек се она употребљује у тајнама Грка (поганика), а код нас нек царује мучање, пристојна важност, стид и скромност“ Тако исто говори и блажени Августин, не само за играње, него и за друге забаве — безобразне песме, и једно и друго као својство оних поганика, који у мраку седе. — Умерени начин израза св. Амвросија објашњава се тим, што црква никад тврдила неје, да је играње било само по себи недопуштена радост. И цар Давид играо је „пред сјеним ковчегом“, а тим је показао, да игра може служити као израз унутрашње радости. Но злоупотребе играња у погаништву изазвале су правичне жалбе цркве, као што је и злоупотреба позорнице — повукла осуду позоришта.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Тако исто избегаваше први Хришћани дрске и самовољне зборове и беседе. Противно поганичкој распуштености у таким случајевима, преуноси Тертулијан скромност и пристојност Хришћана, а Минуције Феликс у својој Октави тврди, да се при вечерама хришћанским неје пијанчило, но да зато један другоме на вечеру идоше, да узајмну љубав братску укажу, при чему и сама радост мерѐ своје превазилаза неје.

Обичне и дозвољене забаве првих хришћана беху: скромни зборови и умерене вечере, по примеру Исуса Христа, који се сам не ретко јављао у таким зборовима, н. пр. у сватовима у Кани Галилејској. Хришћани кад се пскупе, држаху лепе и поучне говоре, певаше скромне и забавне песме. Општества у којима би се чистота срца изложила опасности, била су назорце надгледана, као и одпошаји његових обојих спола. Расејане и лакомислене укоравао је блажени Августин овим речма: „Дал ви собом боље владате од Давида? Заиста не! ви нисте јачи од Давида, ни мудрији од Соломона. Па кад је чести саобраћај с лицима другог спола преварио и та два мужа, то шта ће бити с онима, који баш хотимице траже друштва женска, живе с њима у једној кући и долазе на све забаве, на којима су и оне?“ Забаве и домаће игре, док несупрелазиле границу пристојности, биле су допуштене Хришћанима, но опасне игре по сведочби Климента Александр. биле су строго забрањене. Народне игре, којих је у поганика врло много било, Хришћани несупремали играти зато, што се често при таким играма жртвоприношења Боговима чинише; такови празници несупремали моралног карактера, а не ретко као гладијаторске игре у цирковима, спојени су са зверском јарошћу и заборавом свију чувства обичне пристојности. Гадно својство тих забава постаде узрок томе, да је и сам император Константин кад се од зла на добро обратио, т. ј. у хришћанство прешао, њих савршено забранио, ма да их је император Онорије сасвим још пре тога уништио.

Кад је Хришћанин пао у болест, гледаше верни, да га што чешће посеђују и у свачем му помогну. И сами болесници, премда се о души више бринуше, несупребацаивали помоћ лекарства, сећајући се речи св. писма: „поуитли враху уестію ісо; Господь созда ѿ земљи врахеваніа и мѹжь издрин не возгизнаетса нми.“ (Сирах 38. 1, 4.) Црква је удиљ обраћала велику пажњу на лекаре и гледала је да свуда по парохијама уведе добре хришћанске лекаре, како би тим начином избавила верне од сујеверних и често неморалних средстава поганичке медицине. У овом лежи и узрок, зашто су као што

знамо у прво доба хришћанства Епископи, свештеници и ђакони отправљали међу осталим дужностима и лекарске, сваки у свом округу. Болеснику долазили су и црквењаци и ђакони и свештеници, који се с болесником заједно Богу молише, и ако би се болест погоршала, спремили би га, да прима св. тајну причешћа и свештања масла (Јелеосвећење).

Причешће болног древна је црква сматрала као спреду за прелазак у вечност, с тога и назваше га „Еφοδιον“ (упутство). У време гоњења, кад се св. дари у храму несуг могли без опасности држати, по свршетку литургије, носили су их болесницима врло пажљиво, скромно, без сваке свечаности, да не падну у подозрење код поганика. По Јустину, носили су св. даре болнима ђакони, а у случају нужде чинише то и црквењаци, па и сами световњаци и деца. Тако св. Дионисије Александријски приповеда у свом писму на Фабија, Епископа Антиохијског, како јенеки дечак једном старцу, који је спадао међу кајуће се, при смрти, почем је месни свештеник болестан био, св. причешће однео. Ако је болесник био још у снази, то је по обичају древне цркве сâм метнуо св. даре у уста своја без помоћи клирика или световног. У таком решителном часу, као што је смрт, несуг отказивали св. причешће никоме окончавајућем живот у вери и покајању, па и самим оним људма, који су били због великог греха под строгом епитимијом.

Св. црква свршавала је над болним верним са св. причешћем уједно и Јелеосвећење. Тајна та свршавала се над свима опасно болеснима, и над самом децом, кад су већ оразумила. Што се тиче оних, који несуг при свести били, над њима се свршавала само исповест; а не тајна причешћа и Јелеосвећења. Јелеосвећење је обично претходило причешћу болних, а противно се чинило над одлученима на основу тога, што се у опште та тајна сматрала као допуна покајања; зато је многи назваше: „одпустом, оставком грехова“ и ставили у тај одношај к покајању, у ком стоји миропомазање према крштењу. Жива жеља првих верних за св. Јелеосвећењем на болничкој постељи, пажња епископа и њива брига, да би сваки ту тајну примио, и најпосле једногласна потврда св. отаца и учитеља црквених, да она води свој почетак од св. апостола Јакова, доказују довољно њену важност. колико је нама познато, свршавали су у старој цркви Јелеосвећење више свештеника, седам или најмање три. Од туда не следује, да иста тајна, кад би је по нужди морао само један свештеник свршити, нема силе и важности. Суштина тајне састојала се у том, што су с призивањем свемогуће благодати Божије помазивали болеснику разне удове тела: чело, нос, уста, руке и ноге, и без сумње веровали су, да му се тим праштају од Господа греси, што их је у животу свом посредством тих удова тела учинио; јер „човек, пише Тертулијан, састоји се из душе и тела, обоје произлази од Бога, — тело делом, а дух вољом, с тога се треба кајати како за грехе тела, тако и за грехе духа.“

На последњем часу живота свог — на самртном часу стари Хришћанин опраштао се са својима, љубио се, прекрстно и кад-

кад очитао исповедање вере. Из животописа св. Златоустог знамо, да је пре него што ће изданути, дао себе обући у најлепше своје хаљине. Ово је учинио по свој прилици зато, да изрази радост душе, која ступа у одају небесног жениха. Сродници умирућег окружаваше постељу му, држаше га на својим рукама, тешише га и молише се Богу за њега, да му Бог даде покојни крај. Стари су држали да при крају човечијег живота стоје и анђели и зли духови, — те и једни и други желе душу умирућег да придобију. Умирући особито старци благосиљали су у последњем часу све присутне и одсутне, и молили окружавајуће, да их прекрсте. Не треба се чудити, што хришћани првих векова среташе смрт тако неустрашиво, јер знамо, да они већи део живота свог обраћаше на припрему за срећан предазак с овога света у будући живот Мисао о смрти и вечности никад неје од њих одступала. За многе старе верне може се рећи оно, што наводи Јероним о блаженој Маркели, која је тако живила, да је сваког минута умрети готова била, и никад се облачила неје, а да се самртног одеда свог сетила неје. У писму на Диогнета срањују се Хришћани с душом у телу, нарочито зато, што као што душа живи у телу, и опет се одликује од тела, тако и Хришћанин ма да живи у свету, опет не је његов: но као што бесмртни дух живи у распаљивој колеби, тако и они, који ма да живе у земаљским домовима, удиљ се на дају вечном становању на небесима.

Кад је хришћанин умрло, оставша родбина јављала је његову смрт писмено или преко других удаљеним сродницима. У Африци употребљавали су на ту цел децу. Цело општество сазнало је за смрт свога брата или сестре на првој литургији, кад се спомињало име покојног или покојне на јектенијама за мртве.

Међутим у дому гледали су сви, да што боље могу укажу своју љубав и почаст преминулом. Пре свега заклапали су му очи и уста; затим га купаше млаком водом; за овим кад кад га помазиваше уљем, мешајући разне мирисе и скупоцене материје, узимаше у ту сврху више тамјана и измирне, него што их трошише неверници за своја жртвоприношења, као што Тертулијан вели. Права цел тога балзмовања била је та, да сачувају тело од трудежи, јер први Хришћани сарањиваше своје мртваце у катакомбама, где се свршавало и богослуженије. У осталом може бити, да су с тим помазивањем хтели остварити речи св. Апостола: „Јер смо ми Христов мирис Богу, и међу онима, који се спасавају и који гину.“ (2. кор. 2, 15). Неки су не гледећи на тај обичај, још за живота свог забранили балзмовање тела из дубоке смерности, држећи да су недостојни те почасти. Тако св. Јефрем Сирин прети божијом каштигом онима, који би га хтели после смрти од трудежа сачувати; он је захтевао, да га и по смрти, онаквог оставе, какав се затекао, — у долама и мантији. После намазања обвијали су тело у танко платно, од чести из пристојности, а од чести ради подражања погребца Христовог (Јоан. 19, 40). Укопно одео састојало се из сндона (кошуље) скопчаног око тела пантљикама, лице и груди

покривали су кад кад особеним платном; не редко ређали су по мртвацу одело његовог звања и стања, мање или више скупоцено. Цар Константин сарађен је са свима знацима свога достојанства — порфиром и дијадемом. Што се тиче гробова, било их је или од камена, или од дрвета, олова и скупоцених метала; а били су урешени скулптурним и другим сликама; особито ведељени гробови подизани су мученицима и светима. О надгробним плочама спомиње још св. Григорије Ниски. Клитити цвећем мртваца, било је још у најстарија времена хришћанства забрањено, јер је то обичај поганички био; но после кад је прешла опасност повратка у погаништво, бивало је мало по мало допуштено. Између цвећа одликовао се особито лавор, којим су означили вечност и бесмртност душе. Ако покојник није имао рода, или би се далеко налазио, онда што је потребно за сарану примали су једноверци на себе, или су оставили црквењацима, који су и онако дужни били, да се старају о болесницима и умрлима.

Кад је све то готово било, онда се однесе тело умрлога у особиту собу, где се свршаваше молитве за упокој душе његове. Иначе код мртваца читаше се скоро непрестано псалми. Тако спомиње св. Григорије Ниски молитве, што је при самртној постељи сестре своје Макрене, а блажени Августин — код мртвачког одра матере своје читао. „Еводије, вели последњи, узде псалтир и стаде појати псалмове, а њему одговараше сав дом: милост и суд воспоју тебје Господи.“

Све друго, што је после износа тела у храму сљедовало, почем је било ван дома, не спада у план наше расправе, коју овим завршујемо.

С РУСКОГ

Васа Николајевић,
СВЕШТЕНИК.

Г Л А С Н И К.

Илија Михаиловић, из Неготина свршени богослов, рукоположен у цркви Неготинској 21. Новембра за ђакона, а 30 истог месеца о. г. за свештеника, и намењен за пароха Мокрањског у окр. крањском.

Симеон Јеромонах мон. св. Стефана Липовца, премештен 15. Новембра тек. год. за брата манастира Суводола.

Киријан Јеромонах манастира Горњака 15. Новембра тек. год. постављен за брата манастира св. Стефана, по молби.

Алексије Јеромонах манастира Суводола 14. Децембра тек. год. премештен за брата манастира Букова, по молби.

Александар Алексијевић парох Брзоналавачки 20. Децембра тек. год. премештен на парохију I. Мијаидовачку у окр. крањском по молби.

ЧИТАОЦИМА „СИОНА“.

Овим бројем завршује „Сион“ 1874-ту годину. Колико је он за ову годину користио друштву и отачанственој цркви нашој, није наше да кажемо већ је то оних, који су „Сион“ примали и читали. Но наше је да кажемо, да смо борећи се са тим радом у самоћи за читаву ову годину успели бар у томе да стечемо за идућу годину ваљаних сурадника, који ће идуће године удруженом снагом „Сион“ издавати, те потом издавати га боље и снажније но што је могао бити у току ове године. А на име: на овом листу под дојакошњим уредником радиће г. Ректор богословије протојереј Јаков Павловић; г. Милош Милојевић управитељ II-ог одељења богословије, г.г. Живојин Јовичић, Милутин Стокић, Никола Ружичић професори богословије, и то сви као редовни и обавезни чланови „Сiona“, а поред њих радиће још неколико и других професора као помажући и споредни чланови. Према овоме очито је да до радених руку неће нигда запирати, само желити је да нам се читалачки свет, нарочито наше свештенство, што боље с предплатом одзове; те да можемо бар трошкове око листа подмиривати па у томе и своју награду наћи, кад већ при овако скученом броју читалачког света неможемо изгледати да се за своје трудове, које ћемо томе листу посветити, и новчано наградимо.

Лист ће излазити у истом формату и по истој цени а четири пута у месецу.

Предплата се шаље уредништву „Сiona“, а уредништво је у богословији. уредник **А. Нестор**